

Ilustrirani Slovenec

Četo IV

Tedenska priloga »Slovenca« (št. 71) z dne 25. III. 1928

Štev. 13

Marijino vnebovzeetje
velika kupola Matevža Cangusa na Šmarni gori, slikana leta 1846 in 1847.

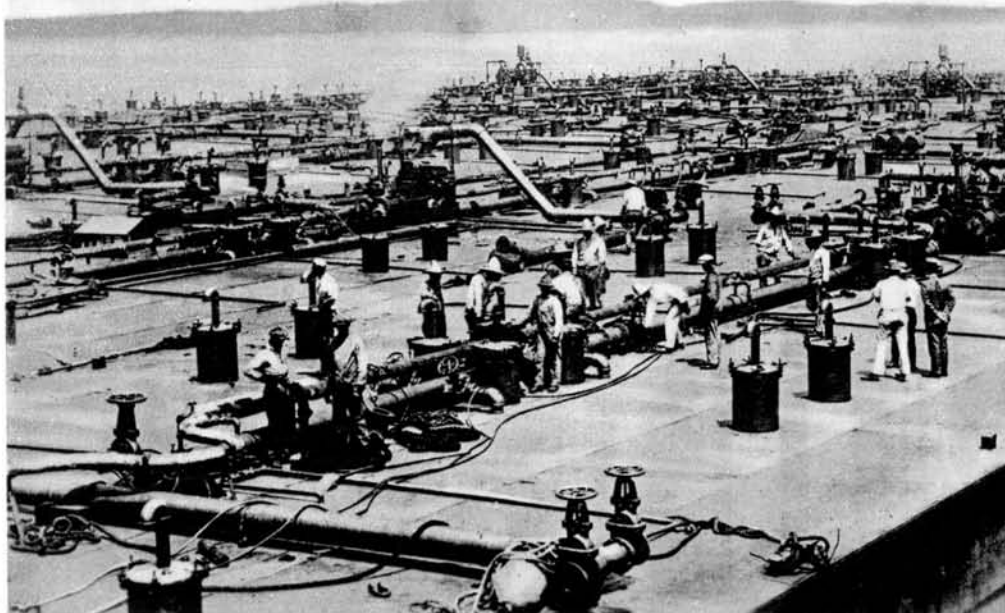
S pogreba pred kratkim umrlega italijanskega maršala Diaza: Vodilne osebnosti današnje Italije s kraljem Viktorijem Emanuelom in Mussolinijem na čelu prisostvujejo pogrebnim svečanostim. Maršal Diaz je poveljeval italijanski armadi proti koncu svetovne vojne.

Sir Artur Evans
znameniti angleški zgodovinar in velik prijatelj Slovencev ter Jugoslavije.

K volitvam na Poljskem

Dne 5. t.m. so se vršile v poljski sejm (=parlament), pri katerih je dobil sedanji diktator Poljske, maršal Pilsudsky, nekako tretjino vseh mandatorov. Volivni boj je bil izredno hud in desničarske stranke, ki so doslej prevladovali, so izgubile tretjino svojih mandatorov. Naša slika nam kaže hišo nekega voditelja opozicijske nacionalne demokratske stranke v Varšavi, ki so jo vladini agitatorji vso prelepili v svojimi lepaki. Ker so hoteli dijaki te lepake odstraniti, jih je policija razgnala, kar je povzročilo med njimi veliko razburjenje, lepake same je pa zastražila. Nikakor pa ni mogla preprečiti, da ne bi prelepil tudi hišni lastnik svojih oken z lepaki svoje stranke „Glasujte za 24. listo!“ Podobnih scen je bilo na stotine.

Ogromni transport bencina (100.000 ton) na Mississippiju

Tudi „splavi“ prevažajo bencin v Mehikanski zaliv, kjer ga potem pretočijo v ladje in razvažajo v razne dele sveta.

Pošne urade po cestah

so začeli uvajati v Berlinu; v njih so telefonske govornice, na zunanji strani pa avtomatične prodajalne znamk in dopisnic.

Dr. D. Popović

odličen član NRS in sedanji minister za narodno zdravje.

Iz nove radio-oddajne postaje v Domžalah: Zanimiv pogled v antenski stolp od spodaj navzgor. Dva taka stolpa nosita anteno. Vsak je visok 120 m in tehta 60.000 kg; lepo je videti tudi železno lestvo, ki vodi do vrha stolpa. Slika je obenem klasičen zgled perspektive! Ob otvoritvi velesejma bo slovenska radio-postaja že v polnem obratu.

SAMOSTAN GRAČANICA
NA KOSOVM POLJU

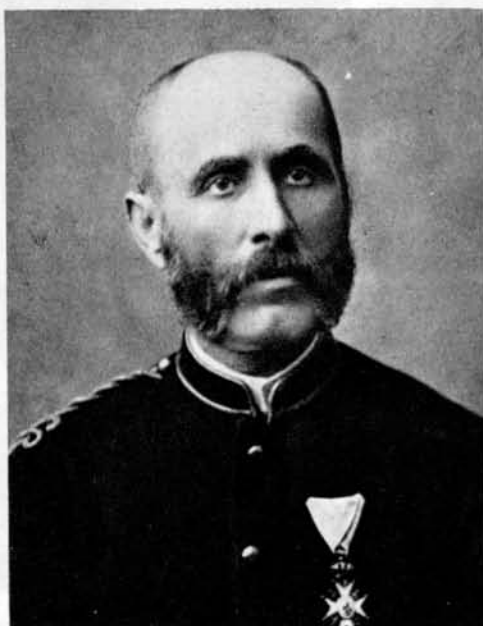
Gračanica

na Kosovem polju je eden najznamenitejših srbskih zgodovinskih spomenikov. To je samostan s cerkvijo Matere božje, ki sta ga utemeljila kralj Miljutin in njegov sin Stefan. Zgrajen je bil l. 1521, ter je prava umetnina stavbne umetnosti. V cerkvi so znamenite freske, ki predstavljajo rodoslovje dinastije Nemanjićev, razen teh pa še nekaj drugih starih srbskih vladarjev. Samostan s cerkvijo je bil tudi pozneje za časa turške nadvlade jako važno oporišče srbske narodne in verske misli. Nekoč je bila Gračanica sedež pravoslavne škofije, sedaj pa spada pod prizrensko eparhijo, — V bližini Gračnice leži prostor, kjer se je vršila nesrečna kosovska bitka.

Slike k Slovenskemu biografskemu leksikonu

Jebačin Anton (1850—1927), slikar.

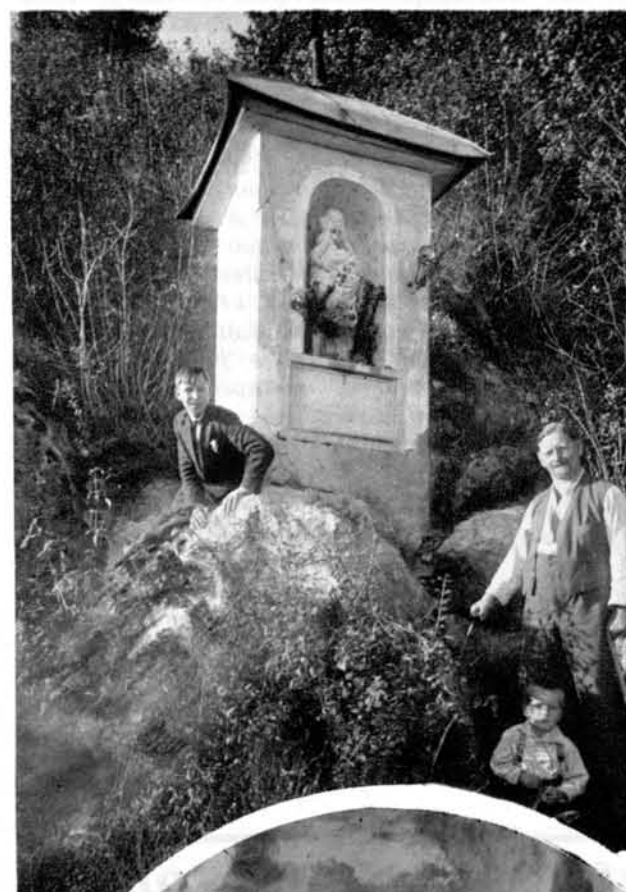
Jenko Davorin (1855—1914), glasbenik in skladatelj.

Jakac Božidar (*1899), grafik in slikar.

Pogled na Šmarno goro
(na desni) in Grmado (na levi) iz Tacna.

obema vrhovoma. Ta kapelica je jako znamenita. Začetek božje poti je zavil v meglo, zato si jo je razložilo ljudstvo v pripovedki. Pripovedujejo, da je poštovala nekoč v starodavnih časih na goro Marija. Sedanji Vižmarčani so jo baje videli in klicali za njo »Viš (= vidiš) Marijo!«, po čemer so dobile potem sedanje Vižmarje tudi svoje ime. (Ni treba še posebe poudariti, da je ta razlaga napačna, ker je ime Vižmarje nemškega izvora.) Spetoma je počivala na skali pod sedlom, kjer je ostal celo odliis njenega kotena, zato so tam v spomin na ta dogodek postavili pozneje sedanjo kapelico.

Pobožna ljudska domišljija je pa snovala še dalje. Ko so pred stoletji obiskovali naše kraje krvoločni Turki, je služil en vrh za zažiganje grmade (odtod tudi sedanje ime Grmada), ki je naznanjala Gorenjcem, da naj se pripravijo, ker je pridrvel Turek v deželo, na drugi vrh je pa pribežalo ljudstvo iz doline, da bi se branilo za močnim cerkvenim obzidjem. Nekoč so pa hoteli Turki napasti in zavzeti celo šmarnogorsko cerkev. Pridrveli so že do navedene kapelice, a ker so otroci, žene in starčki molili posebno vroče, je poslala Marija nadnje sv. Ahacija. Pri sedanji kapelici se pojavi svetnik naenkrat pred njimi z ognjenim mečem ter jih prepodi. Konj njih poveljnika se je ustavil s tako silo, da se mu je zadrlo kopito globoko v skalo in tudi ta odliis so kazali še pred leti tik kapelice. Zgodilo se je to baje neke sobote na dan sv. Ahacija ob poldvanajstih dopoldne, zato se je vršil pozneje vedno na sv. Ahacija dan na Šmarni gori velik shod, kapelica je dobila ime »sveta sobota«, a namesto opoldne zvonovi na Šmarni gori še dandanes vedno ob poldvanajstih, med okoliškim ljudstvom je pa ukoreninjena lepa navada, da nese vsak, ki gre prvič »na goro«, s seboj lesen križček, ki ga pusti pri tem znamenju.

Kapelica »velika sobota« tik pod sedlom med obema vrhovoma; kapelica je zgodovinskega pomena in še dandanes nese vsak, ki gre prvič na Šmarno goro, s seboj lesen križček, ki ga tu odloži.

Zunanjščina šmarnogorske cerkve, zadaj na levi kos starodavnega obzidja. — Detajl iz **kupolske slike**: vodiški župnik J. Arko, šmarnogorski duhovnik A. Jamnik in slikar Matevž Langus.

Šmarna gora

Najlepši in zato najbolj priljubljeni nedeljski izlet Ljubljančanov je gotovo Šmarna gora, zato jo obiščejo tudi tisoči in desettisoči vsako leto. Je celo nekaj lakih ljubiteljev Šmarne gore, ki jo posečajo že dolga leta skoraj vsako nedeljo in praznik, v poletni vročini in zimskem snegu, v dežju in v neprodni megli. Pa tudi sicer je Šmarna gora znana in priljubljena skoraj po vsej Sloveniji, ker nudi za malenkosten trud prekrasen razgled in je jako cenjena božja pot. Nanjo hite starci in otroci, kmetje in gospoda.

Iz Ljubljane pridemo na vrh Šmarne gore prav lahko v poltretji uri, če se pa peljemo z vlakom do Vižmar, smo pa na vrhu že v dobri uri. Pot po pobočju je prav zložna, vendar se čudimo, da spričo tolikih tisočev obiskovalcev ni prav nič oskrbovana, kajti nekateri deli imajo skoraj do kolen blata celo v največji vročini. Glede na to so utrli posebniki zadnja leta celo vrsto novih dohodov nanjo, ki se po večini vsi združijo pri kapelici pod sedlom med

Odloč je mimo kapelice sv. Antona do vrha komaj četrt ure še. Cerkev, oziroma njeno močno obzidje zagledamo šele, ko stojimo že skoraj pri njem. Zunaj obzidja je »mežnarija« z jako dobro oskrbovano gostilno, a znotraj je kapelica žalostne Matere božje, malo pokopališče in zvonik, ki je bil pa med vojno oropan zvonov. Ljudstvo pogreša zlasti mogočnega velikega, okoli 3000 kg težkega zvona, o katerem pripovedujejo še sedaj, da ga je vleklo l. 1874. na goro 11 parov volov in 200 ljudi. Po vojni se je takoj osnoval odbor, ki si je nadel nalogo preskrbeti šmarnogorski cerkvi nove zvonove. Zagotavljajo nam, da bodo zapeli še letos, vendar manjka še mnogo, mnogo tisočakov, zaradi česar prosimo vse ljubitelje Šmarne gore in častilce Matere božje, da po svojih močeh podpro to bogoljubno namero.

Zgodovinsko izpričano je, da je stala na Šmarni gori cerkev že v XIII. stoletju in da so romali k njej mnogi škofje, nadškofje in patriarhi. L. 1314. je oglejski patriarh Otobon potrdil v pismu na vodiškega župnika (cerkev spada še sedaj v župnijo Vodice) cerkvi vse do tedanje odpustke in ji podelil še novih. Pozneje je bila obdarjena božja pot z novimi odpustki še od raznih škofov, nadškofov, patriarhov in kardinalov.

Ker so romarji že v tistih časih jako obiskovali šmarnogorsko božjo pot, je postala prvotna cerkev kmalu premajhna. Sredi XVII. stoletja so sezidali novo in ljubljanski škof Rabsatja je posvetil l. 1673. v njej sedem oltarjev. Toda tudi ta je postala kmalu pretesna, zato se je lotil Jožef Anton Juraj, župnik v Vodicih od l. 1711. do 1720. novega zidanja ter postavil Mariji sedanji hram. V današnji cerkvi je pet oltarjev. Veliki je posvečen Mariji, Kraljici sv. rožnega venca, stranski pa mučenikom, sv. Florijanu in sv. Ahačiju, sv. Ani in sv. Nikolaju. Sedanji notranji okras ji je dal vodiški župnik in poznejši novomeški prošt Jernej Arko, ki je poveril slikarska dela najboljšemu tedanjemu slovenskemu umetniku, Matevžu Langusu. Ta je naslikal l. 1842. na presni zid sedanji veliki oltar ter okrasil malo kupolo, l. 1846. in 1847. je pa poslikal še veliko kupolo, na kateri je upodobil veličastno Marijino vnebovzetje. Jako zanimiva je na sliki tudi skupina romarjev v tedanji kranjski narodni noši.

Razen z mnogimi odpustki obdarjenega božjega hrama vabi izletnike na Šmarno goro še prekrasen razgled, ki ga nudi. Kakor na dlani imamo pod seboj vse ljubljansko polje ter ravnino med Kamnikom in Kranjem ter Tržičem. Vsako vas in vsako cesto razločiš, a obrobja ti razgled veličastni Triglav, zaslužnjena Snežnik in Nanos, skalovite Karavanke in Kamniške planine ter prijazni dolenski grički s Kumom, Klekom in Gorjanci. Štiri mesta in okrog 30 župnih cerkva vidiš, zato, kdor še nisi bil na Šmarni gori: Spomladi je najlepša, ne pozabi nanjo!

Veliki oltar šmarnogorske cerkve, ki ga je slikal l. 1842. Matevž Langus; v oltarju je kip Kraljice sv. rožnega venca, obdarovan z mnogimi odpustki.

Zvonik in duhovniško stanovanje (na levi) z gostilniške terase vrhu Šmarne gore. — Na levi: **kapelica sv. Antona** tik pod vrhom Šmarne gore.

Razgled s Šmarne gore proti Kamniškim planinam.

Zanemarjena mladina

Skoraj vsi poveljni obiskovalci Rusije pripovedujejo o stotisočih zapuščenih otrok, ki postajajo prava nesreča za to slovansko državo. Lakota pred leti, ki je pomorila milijone, brezbožna „morala“, ki uničuje нравno zakonsko in družinsko življenje, zločinska boljševiska vzgoja, ki izkvarja mladino že v najnežnejših letih ter pretresljiva revščina, ki jo je rodilo komunistično gospodarstvo po mnogih mestih, so povzročili, da je v Rusiji stotisoče otrok, ki ne poznajo ne staršev ne doma in ne Boga. Zlasti Moskvo kar preplavljajo ter postajajo zanjo ena največjih nadlog, ker prinašajo s seboj vse mogoče bolezni in so

Boj za izberačeni milodar.

povečini izkvarjeni prav do dna. Tatovi in zločinci, bolj podobni živalim nego ljudem, zato se jih vse boji in se jih vse izogiba. Prenočujejo po raznih kanalih, skladiščih, smetiščih in drugih zavetjih, podnevi pa beračijo, kradejo in ropajo. Udani so vsem mogočim pregreham od žganjepitja do najostudnejše nečistosti in v njih dorašča Rusiji rod, ki nudi vprav grozen pogled v bodočnost. Naše slike nam kažejo nekaj tipičnih prizorov iz njih življenja po moskovskih ulicah. Kaj in kako pa je z našo mladino? Drugo tromesečje na ljubljanskih srednjih in meščanskih šolah je pokazalo skrajno slabe rezultate. Nad polovico učencev je padlo. Odkrito je treba priznati, da so temu krivi šarlatani, ki so „reformirali“ naše šolstvo, dokler ga niso deformirali do najnižje stopnje, krivi so brezvestni učitelji in profesorji, katerim je njih služba le še kruh, ne pa poklic, krivi so pokvarjeni starši, ki dajejo otrokom vse poprej nego dobre zglede, ki se ne brigajo za njih vzgojo, ki jih plačijo po zabaviščih in ustrezajo vsem njihovim muham, ki ne nauče svojih otrok niti prekrižanja; krive so socialne razmere, ki povzročajo, da „stanuje“ po več družin v eni sobi, ki povzročajo, da marsikak otrok po cele dneve ne vidi kruha, itd. itd., skratka: krivi smo mi vsi in vsak izmed nas. Kaj bo iz te mase „faliranih studentov“, kakšno bo izobraženstvo, ki nam dorašča iz sedanje mladine, katere zanimanje je osredotočeno predvsem na kino in pa na rezultate raznih nogometnih tekem... Kaj bo z otrokom, čigar oče in mati sta zaposlena ves dan v tovarni, ker očetov zaslužek sam ne zadošča rodbini? Kaj bo s tem otrokom, ki dorašča in se „vzgaja“ na cesti, in ga starši ob bolezni pošiljajo od hiše do hiše beračiti? Kaj bo s sirotami, kajti država je svoje mladinsko skrbstvo reducirala, občine ga pa sploh še nikdar skoro poznale niso, ker se zanj niso brigale? Kje je tisti, ki bo imel avtoriteto, da bo lahko uspešno zaklical: „Narod, zavedi se, kam gre tvoja mladina!“?

Na levi: **Zgodaj začenjajo...**

Na križišču cest in ulic.

Mlad vagabund podaja svojemu tovarišu v prenočišču steklenico žganja.

Križem Slovenije

Mecen.

Pred kratkim je poslal ljubljanski industrijec Alojzij Vodnik upravi fonda za našo znanstveno akademijo in za Narodno galerijo pismo, v katerem sporoča, da je nakazal ob priliki svoje šestdesetletnice fondu navedenih dveh institucij po 100.000 dinarjev. V pismu povdarja med drugim: „Treba je, da Slovenci iz lastne moči in edino s svojimi sredstvi postavimo tudi vrhova svoji kulturi...“

To plemenito dejanje zasluži tem večjega priznanja, ker je vprav neverjetno, kako redki so pri nas mecen. Belgrajska univerza, akademija in razni drugi srbski kulturni in dobrodelní zavodi imajo milijonske ustanove, ki so jih jim volili razni bogati posamezniki, dočim je zadnja leta živel pri nas že marsikak milijonar, ki ga je narod obsipal s častmi in ki je zbral svoje

bogastvo na naši zemlji, a ni zapustil za naše vsenarodne potrebe niti beliča. Edina častna izjema je pokojni dr. Orazem.

Tudi med živimi je vendarle precejšnje število res bogatih ljudi, a kako redki so oni, ki se zavedajo tudi svojih dolžnosti napram narodu. Res je, da se dandanes zbira in berači za vse mogoče potrebne in nepotrebne stvari, toda so momenti v zgodovini vsakega naroda, ki so preizkušnja za njegovo zrelost in v katerih je dolžnost vsakega, da položi na oltar domovine svoj obulus. Tri najvišje in najsvetejše kulturne institucije slovenskega naroda kličejo dobrotnikov danes, to so

naša univerza
naša akademija znanosti
naša Narodna galerija.

Vsota, ki jo bomo zbrali za fonde navedenih institucij bo ogledalo naše zrelosti.

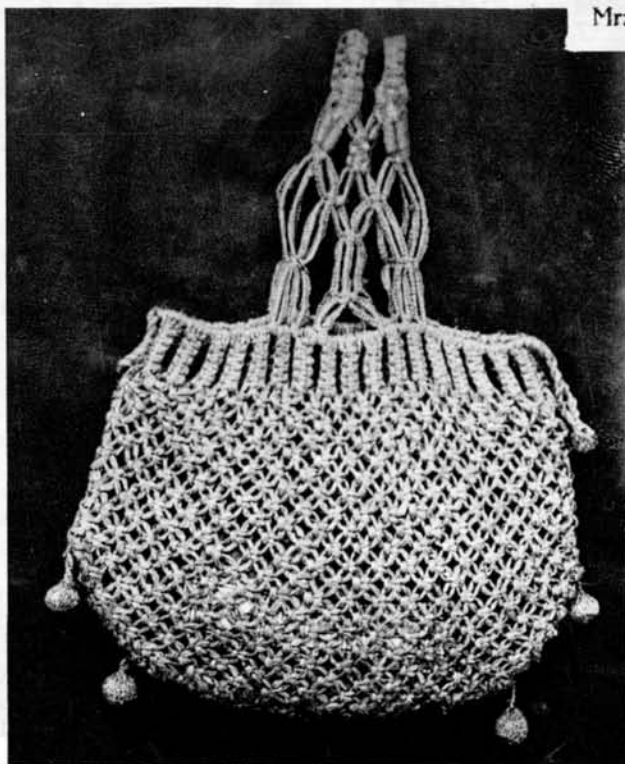
Med našimi gorenjskimi oglarji: „Bukanje“ kope (= vsipanje prsti v sredo kope, da rajši gori) v besniških gozdovih.

Bogat lovski plen: Logarja kneza Auersperga, J. Dular in L. Krastanek, sta ustrelila meseca januarja t.l. v Mrzlih dolinah nad Sotesko velikega divjega marjasca.

Našim podeželskim prijateljem!

Sedmo stran našega lista z naslovom „Križem Slovenije“ smo namenili že od vsega početka za priobčevanje slik raznih lekočih zanimivih dogodkov in predmetov z dežele toda številni naši ljubeznivi prijatelji nas vprav zasipajo skoro zgolj s slikami raznih društev. Iskreno priznavamo in visoko cenimo delo naših društev, toda vsak nam bo priznal, da so si tozadevne slike podobne kakor jajce jajcu in da zato pač ne morejo vzbujati zanimanja tudi izven ozkega kroga domače fare. Ker nam prihaja dnevno cele kupe vprašanj, kdaj objavimo množice poslanih društvenih slik, sporočamo tem potom vsem našim prijateljem, da pri najboljši volji ne moremo ustreči vsem, ker bi morali v tem slučaju posvetiti samo društvom vsaj 3 strani vsake številke. Na vrsto pridejo polagoma le izbrane, ki so v kakršnem koli oziru zanimive tudi za širše občinstvo ali so pa v zvezi s kakim res pomembnim dogodkom. Prav hvaležni bomo po vsem za slike lepih krajev, važnih dogodkov, zanimivih običajev itd. za te prosimo!

Nova domača obrt.

Ker je zadnja desetletja bolj ali manj propadla cela vrsta nekoč cvetočih domačih obrti (n. pr. lončarstvo skoro po vsem Kranjskem, glavnikiarstvo v Puštalu pri Škofji Loki, železarstvo, suknarstvo itd.), bi bilo za naše ljudstvo nedoglednega pomena, da skuša uvesti nove, ki bi dajale revnejšim slojem zlasti v zimskem času primernega zaslužka. Ena izmed takih domačih obrti bi bilo morda pletenje različnih predmetov iz rafije.

Slika na levi nam kaže lično torbico, spleteno iz rafije, delo Francke Semič iz Lemberka pri Celju. Navedena se že več let ukvarja s pletenjem takih predmetov in je dosegla že najlepše uspehe, tudi prodaja jih prav takho.

Prav hvaležni bomo po vsem za slike lepih krajev, važnih dogodkov, zanimivih običajev itd. za te prosimo!

Plsateljica Marija Kmetova.

AKO RABITE TISKOVINE

ILUSTRACIJE, KATALOGE ALI PROSPEKTE I.T.D. TODA SE NE MORETE ODLOČITI, V KAKŠNI TEHNIKI NAJ SE IZDELAJO.

BLAGOVOLITE SE OBRNITI

VEDNO NA NASE PODJETJE. - V VSEH TEH VPRAŠANJIH VAM JE DRAGE VOLJE NA RAZPOLAGO

JUGOSLOVANSKA TISKARNA

BRZOJAVKE: JUGOTISKARNA LJUBLJANA

UMETNIŠKI GRAFIČNI ZAVOD, V KATEREM SO ZASTOPANE VSE MODERNE GRAFIČNE PANOGI.

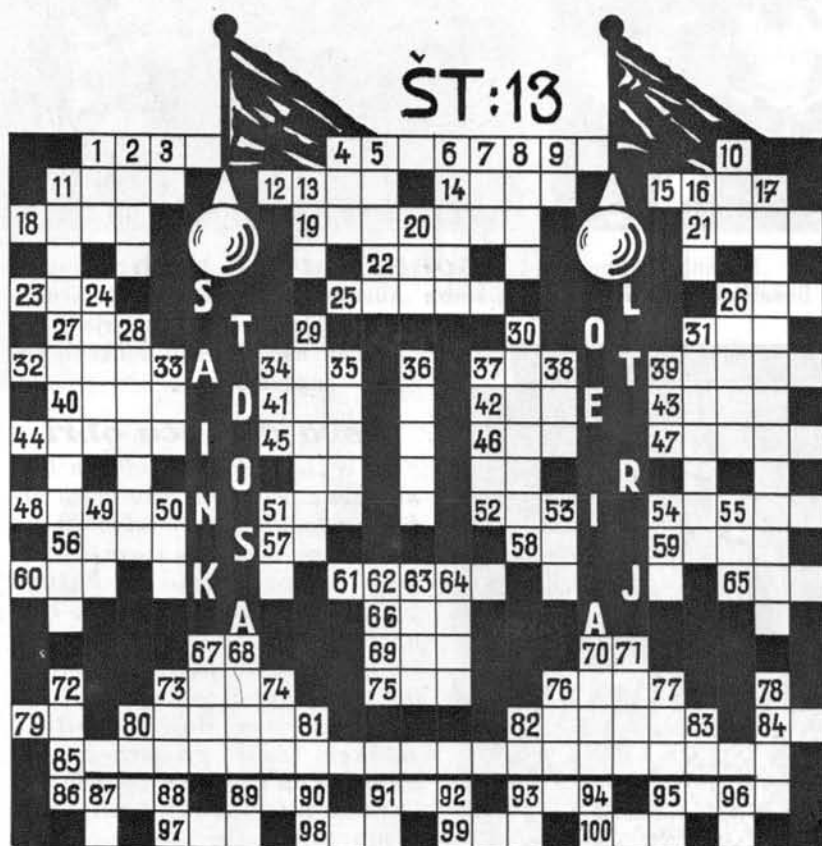
VSA GRAFIČNA DELA SE IZVRŠUJEJO LEPO, SOLIDNO TOČNO IN PO ZMERNIH CENAH. — PRORAČUNI IN PONUDBE NA ZAHTEVO

**KLIŠARNA • BAKRO-SVEILOHISK
OFFSET-TISK • KAMENOTISK
KNJIGOTISK • UMETNIŠKI TISK
ČRKOLIVNICA • KNJIGOVEZNICA**

Pomen besedi.

Vodoravno: 1 dragocen kamen, 4 slaven vojskovodja, 11 prvi človek, 12 nasprotno od raven, 14 zdravilno zelišče, 15 del žitne bilke, 18 Kras gora, 19 velik telovadni prostor, 21 krajša oblika od Anton, 22 iz njeja so fini čevlji, 23 kratica polit. (skoro umrlega) bloka, 25 prekop, 26. števniki, 27 velika posoda, 31 vprašalna členica, 32 zahod (drug izraz), 34 strelno orožje, 37 prislov kraja, 39 del obleke, 40 kar je nad nami, 41 predplačilo, 42 žuželka, 43 prislov časa, 44 mesto v Bolgariji, 45 se meri s stopnjami, 46 član plemena v juž. Afriki, 47 »bbaza«, 48 dišava, 51 smola, 52 vprašalnica, 54 »trg« (ital., kakor se izgovarja), 56 m. krstno ime, 57 kratica, 58. plosk. mera, 59 učenik (hebrejsko), 60 romunski denar, 61 del dneva, 65 fašist. pozdrav, 66 proizvod čebel, 67 pomožni glagol, 69 tvrdka ur v Ljubljani, 70 kratica (v bivši državi), 73 prehod čez reko, 75 surovina za izdel. platna, 76 ital. denar, 79 egipt. bog, 80 vzhodne dežele ob Sred. morju, 82 kar je novo, 84 nota, 85 znan Vodnikov verz, 86 padavina, 89 ilovica, 91 prva žena, 93 stran neba, 95 ločilo, 97 trobilo, 98 vzklik, 99 padavina, 100 znan slovenski mecen.

Navpično: 1 pesnitev, 2 oče, 3 »ob« (nemško), 4 kos sukanca, 5 jugosl. časnikarska agencija, 6 izobrazba, 7 m. krstno ime, 8 vulkan, 9 začetek oaze, 10 tatarski naslov, 11 prebivalec Aleksandrije, 13 kako se hlače strgajo (onomatop. glas.), 16 na glavi, 17 ustalitev (denarja; tujka), 20 nasprotje noči, 24 priča pri krstu, 26 južno sadje, 28 zadeneš pri tomboli, 29 voditelj slov. naroda, 30 barovka, 31 polotok med Afriko in Azijo, 33 ne (lat.), 34 kakor 22 počez, 35 bolezen, 36 lokomotiva, 37 znana rastlina, 38 vpraš. členica, 39 kmetsko dem. blok (kratica), 49 mesec, 50 nevaren človek, 51 sladkorna bilka, 53 razdobje, 54 prvi sest. del pragozda, 55 začetek abecede (izg.), 62 m. krstno ime, 63 sovjetska policija (ala fašisti), 64 m. krstno ime, 67 nočna ujeta, 68 plevelj, 70 noju podobna žival (manjša), 71 uniforma, 72 zabela, 73 orožje, 74 tne, 76 svetopisemska oseba, 77 igralna karta (4. skl. množ.), 78 soproga, 80 prir. členica, 81 os. zaimek, 82 kratica, 83 kaz. zaimek, 87 os. zaimek, 88 kakor 58 počez, 89 vas pri Ljubljani, 90 zlato (francoski), 91 vzklik, 92 lat. predlog, 93 kratica železnice (pod bivšo Avstrijo), 94 gč., 95 kratica proslulega režima, 96 dolžinska mera.

Načinov rešitve uganke „Zvezda“ je nešteto, zato jih ne bomo navajali. Pravilnih rešitev je prispelo 462, izžrebana sta pa bila: za I. nagrado: Anica Svenšak, dijakinja, Krčevina št. 19 pri Pljuju in za II. nagrado Anton Radošek, orožnik, Ruše.

I. nagrada: Haggard, „JUTRANJA ZVEZDA“ (vez.),
II. nagrada: Gogolj, „REVIZOR“ (broš.).